

ПРОБЛЕМИ НОВОЇ І НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

УДК 347.96:[34:37.091.212](477.83/.86-21):355.48“1914/1918”

УКРАЇНСЬКІ ГАЛИЦЬКІ ПРАВНИКИ У ВІЙСЬКОВИХ ПОДІЯХ 1914–1918 рр.

Степан КОБУТА

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: step-ko@i.ua

DOI: 10.15330/gal.35.37-50

ORCID: 0000-0002-9210-3319

Мета статті – відобразити місце українських правників на початковому етапі українських національно-визвольних змагань під час Великої війни (1914–1918 рр.). Персоніфіковано військову та політичну участь правників, хто був родом із Станиславівщини (нинішня Івано-Франківська область, Прикарпаття), або ж своєю правничою діяльністю пов'язані із даною місцевістю.

Відзначено провідну участь відомих правників-політиків у діяльності Головної української ради, Загальної української ради, співпраці з Союзом визволення України. Лідерами національно-політичного руху українців Галичини в часи Великої війни залишалися такі представники Станиславівщини як К. Левицький, Л. Бачинський, М. Ганкевич, М. Лагодинський, І. Макух, К. Трильовський. Участь у повсякденній політичній і національно-культурній роботі брали юристи молодшого покоління С. Витвицький, І. Ганкевич, Р. Домбчевський, О. Охримович та ін.

В умовах австро-російського військового протистояння виник праобраз української армії – Легіон УСС, до творення якого долучилися чимало діючих та майбутніх правників Станиславівщини. Своєю службою вони засвідчили готовність у найрішучіший спосіб боротися за українську державність. Штиро року організаційну та агітаційну роботу по формуванню УСС на Станиславівщині вели адвокат М. Новаковський у Станиславі та Богородчанах, адвокат О. Левицький на Долиниці, адвокат і посол австрійського парламенту М. Лагодинський у Делятині на Гуцульщині, судді М. Генік-Березовський на Коломиїщині та П. Рондяк у Косові. Серед чільних старшин УСС були О. Будзиновський, Д. Вітовський, О. Левицький, М. Новаковський, С. Шухевич, через стрілецькі ряди пройшло чимало майбутніх адвокатів та суддів. У числі юних стрільців, хто із студентської чи гімназійної лави пішов до складу українського військового підрозділу, були ті, хто по війні обрали правничий фах. До них належали Т. Белей, І. Винниченко, П. Демчук, І. Довганик, Р. Комаринський, Т. Коритовський, Д. Липчук, Т. Стефанів, В. Тисяк, В. Яшан та ін.

Офіцерами австрійської армії пройшли світову війну мобілізовані адвокати Ю. Олесницький, Й. Партицький, адвокатські кандидати В. Банах, І. Волянський, М. Николайчук, Р. Ставничий, І. Стрийський, Я. Шипайло. Випускники правничих факультетів служили також в артилерійських частинах австрійської армії. Серед відомих гарматних старшин виділялися Я. Восвідка, Я. Курилюк, М. Кречковський, Т. Мацьків, Ю. Шепарович. Військовими старшинами-правниками проходили службу Я. Дудикевич, Р. Ставничий, О. Чорненко.

В ході боїв загинули доктори права Д. Стасинець при обороні г. Маківка та командир Гуцульської сотні О. Левицький. Окремі станиславівські правники потрапили в російський полон, або ж були депортовані окупантами вглиб Росії. Серед них М. Кічура, М. Козоріс, А. Кос, О. Косак, М. Левицький.

Під час війни формувалася нова генерація українських юристів, котрі окрім знань права отримували досвід збройної боротьби за українську справу і мотивацію до рішучих дій у тогочасній військово-політичній ситуації. Завдяки такому гарту більшість цих діячів взяла активну участь у революційних подіях по створенню Західно-Української Народної Республіки, захисті молодої української держави в лавах Української Галицької Армії, продовжили суспільно-політичну роботу у міжвоєнний час.

Ключові слова: адвокат, Велика війна, Легіон Українських січових стрільців, офіцери, правники, Станиславівщина.

Вибух Першої світової війни (Великої війни) призвів до грандіозних потрясінь тогочасної Європи і вплинув на внутрішнє становище воюючих країн. Австро-Угорська імперія як сторона конфлікту, була втягнута у затяжне військове протистояння, відправляючи на фронт мільйони

своїх підданих в солдатських мундирах, серед яких були і сотні тисяч українців. Проти них у складі російської армії воювали мільйони українців Наддніпрянщини, але їхні зусилля використовувалися російських царизмом для досягнення власних імперських цілей.

В складних умовах воєнного протистояння представники української галицької еліти взяли на себе місію формування політичного і військового майбутнього української нації. Важливе місце у громадсько-політичному житті тогочасної Східної Галичини займали правники (представники юридичних професій): адвокати, адвокатські здобувачі (апліканти), судді, випускники (абсолювенти) юридичних факультетів, які, окрім професійної діяльності, брали участь в роботі місцевих філій українських політичних партій, громадських і господарських товариств, вели жваву культурно-просвітницьку роботу. Чільні представники правничого середовища в українському політикумі: К. Левицький, Є. Олесницький, М. Лагодинський, Л. Бачинський, Є. Петрушевич, К. Трильовський, С. Федак, М. Ганкевич, А. Чайковський та багато інших сприяли становленню національної політичної ідентичності галицьких українців. Виразники молодшої генерації правників: О. Будзиновський, Д. Вітовський, М. Волошин, В. Дідушок, П. Дідушок, О. Навроцький, Т. Рожанковський, В. Старосольський, С. Шухевич та ін. долучилися до творення добровільного військового формування в складі австрійської армії – Легіону Українських січових стрільців (УСС).

Як і сьогодні, в умовах масштабної війни російської держави проти України, сто років тому українські патріоти із зброєю в руках відстоювали право власного народу на національне самовизначення. Тож мета даної праці – відобразити місце українських правників на початковому етапі українських національно-визвольних змагань під час так званої Великої війни (1914–1918 рр.). Водночас, наша увага приділена персоніфікації тих правників, хто був родом із Станіславщини (нинішня Івано-Франківська область, Прикарпаття), або ж своєю правничою діяльністю був пов'язаний із даною місцевістю.

Питання участі українських правників має своє достатнє відображення у вітчизняній історичній літературі, присвяченій тематиці Першої світової війни і Легіону УСС. Серед авторів, що звернули увагу на роль провідних правників-політиків, можна назвати таких відомих дослідників як І. Андрухів, П. Арсенич, В. Великочий, О. Карпенко, М. Литвин, М. Лазарович, С. Макарчук, П. Сіреджук. Конкретизація імен та відомостей про багатьох замовчуваних у радянські часи осіб міститься у діаспорних виданнях авторства чи редагування Д. Микитюка, С. Ріпецького, Я. Падоха¹. Про окремих осіб подають короткі відомості сучасні інформаційні видання². Узагальнені біографії багатьох правників-воїнів часів Першої світової війни подав і автор даної статті в чотирьохтомному енциклопедичному виданні “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки”. Також в роботі були використані неопубліковані документи Державного архіву Івано-Франківської області, матеріали періодичної преси, краєзнавча література.

Отже, українська політична еліта миттєво відреагувала на початок військового конфлікту, уже 1 серпня 1914 р. сформувавши у Львові свій політичний представницький орган перед австрійською владою – Головну українську Раду (ГУР). В рамках ради об'єдналися представники трьох провідних українських політичних сил: Української народно-демократичної партії (УНДП), Української радикальної партії (УРП) і Української соціал-демократичної партії (УСДП). Їхні лідери очолили керівний орган – президію ГУР. Головою ради став К. Левицький,

¹ Ріпецький С. За волю України: історичний збірник УСС. 1914–1964. / ред. С.Ріпецький. Нью-Йорк: Видання головної управи братства УСС, 1967. 608 с.; Українська Галицька Армія : матеріали до історії / упор. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег: Видавництво Дмитра Микитюка, 1958; Падох Я. Правники Стрийщини. *Стрийщина: Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинищини, Рожнятівщини, Журавенищини, Жидачівщини і Миколаївщини*. Т. II. Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1990. С. 153–175.

² Адвокати і правники – діячі Легіону Українських січових стрільців: Біографічний альбом / упор. І. Б. Василик, О. С. Лугова, Б. В. Луговий. К.: КВІЦ, 2015. 160 с.; А ми тую стрілецькую славу збережемо... Коломия : Вік, 1999. 415 с.; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2014. 356 с.

заступниками М. Павлик і М. Ганкевич. Серед членів ГУР були відомі українські правники С. Баран і Л. Цегельський (від УНДП), К. Трильовський і М. Лагодинський (УРП), В. Старосольський (УСДП). Усі названі діячі, крім М. Павлика, були правниками. ГУР звернулася до українського народу Галичини з маніфестом, в якому зазначалося, що ініціатором війни є російський цар, “самодержавний володар імперії, яка є історичним ворогом України”, котрий не хоче змиритися з існуванням частини української території, де українці мають змогу жити своїм національним життям. Можлива перемога Росії у війні принесе галицьким українцям ярмо, в якому знаходиться український народ Російської імперії. Тож закликали стати одностайно проти російського ворога, перемога над яким пришвидшить визволення Наддніпрянської України³, а відтак і створення на цих землях вільної української держави. Що ж до Галичини, то українські політики сподівалися на отримання автономного державного статусу цих територій габсбурзької імперії.

В рамках діяльності ГУР 4 серпня 1914 р. була сформована Головна Бойова Управа, на яку покладалося завдання формування та узаконення в складі австрійської армії українських добровольчих військових формувань під назвою Легіон УСС. Членам бойової управи стали представники від ГУР, Українського Січового Союзу, “Сокола-Батька” І. Боберський, Д. Катамай, Т. Кормош, В. Старосольський, В. Темницький, С. Томашівський, Л. Цегельський. Головою управи обрали “Січового батька” К. Трильовського. ГУР та Головна Бойова управа розглядали створення добровільного українського військового підрозділу як предтечі українського війська. Тож уже 6 серпня у пресі було розповсюджено заклик до українців “ставати до лав УСУсів під приказом УБУ”⁴. Щоб піднести вагу і значимість цієї формації до січового стрілецтво публічно зголосилися ряд відомих українських політиків, серед яких і лідер УНДП, провідний український парламентар та адвокат К. Левицький.

Заклик до творення українського війська знайшов своє практичне відображення на місцях. За короткий час до майбутнього українського Легіону УСС визвалося понад 28 тис. охочих добровольців. На Станиславівщині організаційну та агітаційну роботу вели члени “Січей” і “Соколів”, серед яких були й місцеві правники. У Богородчанах і Станиславові активно займався формуванням охочих до стрілецького чину адвокат М. Новаковський. Його як старшину запасу перевели до стрільців і він здійснював набір добровольців⁵, пізніше став начальником канцелярії Легіону, з 1916 р. очолив “Поборову станицю” УСС. На Долинщині відбір майбутніх січовиків проводив місцевий адвокат О. Левицький. Він зорганізував 250 бажаючих до вступу в українську військову формацію, з якими прибув на збірний пункт до Стрия. Сам правник, незважаючи на власний суспільний статус, університетську освіту і докторське звання, розпочав службу в Легіоні рядовим стрільцем. Невдовзі він став командиром чети, а з квітня 1915 р. очолив 7-му сотню усусів⁶.

У містечку Десятин на Гуцульщині 16 серпня 1914 р. був утворений повітовий комітет “Українських січових стрільців”, котрий очолив адвокат і посол австрійського парламенту М. Лагодинський. До нього зголошувалися добровольці, а члени комітету їздили гірськими селами, проводячи агітацію за вступ до Легіону⁷. Подібний комітет під назвою “Боева організація” сформували і у сусідній Надвірній. Ним керували адвокат І. Саноцький та адвокатський кандидат М. Николайчук⁸. Останній особисто вступив до Легіону, воював у стрілецькій кінній сотні, здобув старшинське звання.

На Коломийщині мобілізаційну активність проявив місцевий суддя М. Генік-Березовський. Він увійшов до складу Бойової управи УСС, підписав заклик до української молоді зго-

³ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1914–1918. Т. II. Львів, 1929. С. 487–490.

⁴ Західно-Української Народної Республіки. Ілюстрована історія. Львів ; Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2008. С. 88.

⁵ Лазарович М. “Тей ви стрільці січовії ...” (Формування українського стрілецького руху в Галичині: причини, передумови, наслідки). Тернопіль : Джура, 2004. С. 58.

⁶ Ріпецький С. За волю України: історичний збірник УСС. 1914–1964... С. 480.

⁷ Десятин. Діло. 1914. 18 серпня.

⁸ Надвірна. Діло. 1914. 24 серпня.

лошуватися у січові стрільці. Австрійська влада не дозволила йому служити у Легіоні, мобілізувавши як старшину запасу до австрійської армії⁹. Усю війну він пройшов поза межами українського підрозділу, але як і його однодумці вважав формування української військової структури важливою передумовою боротьби за національне визволення.

До організаційного творення Легіону УСС у перші місяці війни доклалися й інші правники Станиславівщини, серед яких адвокатські кандидати О. Будзиновський, С. Витвицький, С. Шухевич, абсолювент права Д. Вітовський та ін.

Підстаршині Д. Вітовському доручили формувати перший курінь УСС у Львові. Маючи річний досвід військової служби в австрійській армії, він став енергійним організатором і командиром стрілецьтва. А попередня практика громадсько-політичної діяльності в УРП витворила у ньому й риси політичного провідника. На це вказувала його палка промова 19 серпня 1914 р. перед особовим складом новобранців-січовиків щодо визвольного характеру боротьби за українську справу й патріотичний обов'язок стрільців і старшин новоствореного куреня¹⁰. Ще одним промовистим фактом зрілості політичного мислення Д. Вітовського стала його позиція з приводу негативного сприйняття частиною ініціаторів творення Легіону обмежень австрійським командуванням чисельності січових стрільців у дві тисячі осіб. Перед загрозою можливого розпуску новосформованого підрозділу Д. Вітовський заявив своїм соратникам: "Треба нам за всяку ціну вдержати для української справи наш зав'язок українського війська... Хоч би з нас мала вернутися тільки сотня додому, ми не сміємо зневірюватися, а мусимо виконувати свій національний обов'язок у цій війні, який нам доручив наш народ"¹¹.

Старшиною запасу долучився до творення стрілецького війська і С. Шухевич. З початком війни увійшов до складу Бойової управи УСС, брав участь у військовій організації стрілецьтва. У вересні 1914 р. його було призначено командиром запасного півкуреня, а з жовтня він очолив 2-й курінь Легіону, у якому воював до квітня 1915 р. Відзначився в боях за міста Борислав і Дрогобич¹², отримав звання отамана (майора) УСС. Командиром 3-ї сотні І-го куреня УСС був О. Будзиновський. Як старшину запасу, його перевели до Легіону, де він очолював сотню під час боїв за Карпати у 1915 р., брав участь у боях на г. Лисоня, пройшов із Легіоном бойовий шлях у наступні роки війни¹³.

У серпні 1914 р. записався до УСС адвокатський кандидат С. Витвицький. Керівництво Легіону скерувало його до складу "Пресової квартири" УСС, що розгорнула активну інформаційно-пропагандистську і культурно-просвітницьку діяльність¹⁴. Ще одним співробітником та кореспондентом "Пресової квартири" став випускник Віденського університету, станиславівець Р. Заклинський. Автор багатьох кореспонденцій та хронікер "Збірної станиці" УСС у Відні, кореспондент і редактор журналу "Шляхи", пройшов усю війну, висвітлюючи бойовий шлях усусів на сторінках стрілецької преси¹⁵.

Творчою людиною серед січовиків був студент-правник Львівського університету Л. Гринішак. Уродженець м. Надвірна, він у перші дні війни став добровольцем, вписався до Легіону УСС¹⁶. Окрім участі у боях, стрілець Л. Гринішак організував під Мукачевом стрілецький духовий оркестр, 25 квітня 1915 р. дав великий концерт для товаришів, приурочений річниці

⁹ Сіреджук П.С. Галицька Гуцульщина у Великій війні 1914–1918 рр. Косів : Писаний Камінь, 2016. С.122.

¹⁰ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Уряди. Постаті / голов. ред. Ярослав Ісаєвич; упоряд.: Микола Литвин, Іван Патер, Ігор Соляр. Львів, 2009. С.100.

¹¹ Ріпецький С. Українські Січові Стрільці: Визвольна ідея і збройний чин. Львів : НТШ, 1995. С.79.

¹² Ріпецький За волю України... С.475.; Розиграєв О.В. Степан Шухевич – адвокат, військовий, суддя / Адвокатура України: забуте і невідоме... Вип. 2. С. 448–449.

¹³ Адвокати і правники – діячі Легіону Українських січових стрільців... С.16; – С.---

¹⁴ Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецьтва. Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2014. С.135.

¹⁵ Арсенич П. Родина Заклинських. Івано-Франківськ, 1998. С.31.

¹⁶ Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини / за ред. М. Климишина. Нью-Йорк ; Торного ; Мюнхен, 1985. Т.2. С. 256.

відзначення Шевченківського свята¹⁷ у 1916 р. став членом “Пресової квартири”. Як музикант входив до складу духового оркестру УСС. Пізніше в стрілецькому та українському війську був організатором і адміністратором фронтового театру¹⁸.

Із студентської лави до Легіону прийшли ще ряд студентів-правників. Серед них уродженець с. Вікторів поблизу Галича С. Ткачівський, який з початком війни записався в Легіон, воював стрільцем, водночас був дописувачем стрілецьких газетних видань¹⁹. Добровольцями у січові стрільці пішли випускники Львівського університету А. Кузьмич та І. Турянський, пізніше адвокати у Коломиї. Спочатку служили стрільцями, згодом отримали старшинські звання. А. Кузьмич воював у Карпатах, на Тернопільщині, у 1916–1917 р. разом із четарем УСС М. Саєвичем закладали українські школи і вели культурно-освітню роботу на Волині. Четар І. Турянський теж воював у Карпатах, у 1915 р. повернувся до Коломиї, де проводив вербування добровольців до стрілецького підрозділу²⁰.

Ще один випускник Коломийської гімназії, студент-правник Львівського університету О. Когут записався добровольцем до УСС, служив в канцелярії Легіону, отримав військове звання вістун²¹.

Членом Бойової управи УСС на початку її діяльності став близький помічник К. Трильовського правник І. Чупрей. Після переїзду Бойової управи до Відня він увійшов також до складу наддніпрянського Союзу визволення України (СВУ). Був мобілізований до австрійської армії, за станом здоров'я служив у тиловій поштової канцелярії 36-го полку в Коломиї²². Під час війни публікувався у різних стрілецьких часописах, видавав альманах “Приятель жовніра”.

Добровольцем в УСС записався і випускник Станиславівської гімназії Т. Белей із містечка Войнилів. Воював у сотні С. Горука, отримав під старшинське звання, згодом став поручником Української галицької армії²³. Після війни закінчив Львівський університет, працював адвокатом у Тисмениці та Станиславові. Подібна дорога була і у його земляка з Калущини Д. Палієва. Він теж доєднався до Легіону, здобув чин підхорунжого, був серед чільних військових ініціаторів та організаторів Листопадового зриву 1918 р.²⁴.

У числі юних стрільців, котрі з гімназійної лави потрапили до складу українського військового підрозділу, були понад два десятка тих, хто по війні обрали правничий фах. До них належали учні Коломийської гімназії: І. Винниченко, який в УСС отримав звання четара, після війни закінчив Празький університет; городенківець П. Демчук, стрілець, вістун УСС, по війні вчився на правничому факультеті Віденського університету; снятинець (с. Вовчківці) І. Довганик, доброволець УСС з 1914 р., пізніше навчався на політико-правничому відділі Таємного університету у Львові; городенківець Д. Липчук, закінчив школу старшин, воював на російському фронті, після поранення займався вишколом молодих стрільців, у повоєнний час випускник Празького університету, суддя; В. Тисяк із с. Велдіж Долинського повіту, стрілець УСС, після війни доктор права Празького університету, адвокат²⁵.

Випускником коломийської гімназії потрапив на фронт у 1914 р. молодший брат майбутнього українського генерала Г. Стефаніва Т. Стефанів. Був рекрутований до австрійського війська, у 1915 р. йому вдалося домогтися переведення до УСС, з якими він воював до потрапляння у російський полон²⁶. Ще один городенківець (с. Серафінці) В. Яшан, воював у

¹⁷ Мелень Т. Шевченкове свято у Верпалянці. *Вісник Союзу визволення України*. 1915. Май–червень. Ч. 19/20. С. 13.

¹⁸ Ріпецький С. За волю України... С. 358.

¹⁹ Герої стрілецького чину... С. 45.

²⁰ А ми тую стрілецьку славу збережемо... Коломия : Вік, 1999. С. 196, 197, 368.

²¹ Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф. Р-2157. Оп. 2. Спр. 4715-П. Арк. 6-6зв.

²² Андрійшин С. Коломия у міжвоєнний період 1919–1939. Суспільно-політичний та національно-визвольний рух у Галичині. Коломия : Вік, 2010. С. 330.

²³ Альманах Станиславівської землі : збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини / ред. Б. Кравців. Т. 1. Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. С. 284, 629, 783.

²⁴ Українська Галицька Армія : матеріали до історії... Т. 1. С. 661.

²⁵ Герої стрілецького чину... С. 60, 77, 89, 100, 224.

²⁶ Мохорук Д. Село моє Топорівці. Т. 3 : Творці історії села. Косів : Писаний камінь, 2006. С. 139–140.

складі австрійської армії на російському, сербському, італійському фронтах, отримав офіцерське звання, у повоєнну пору закінчив Празький університет, працював адвокатом у рідному повіті²⁷.

У червні 1916 р. вступив до січових стрільців уродженець Рогатинського повіту доктор права С. Гривнак, ставши стрільцем 2-ї сотні коменданта Р. Сушка²⁸. Воював стрільцем УСС і племінник Л. Мартовича І. Новодворський, Після війни завершив адвокатське стажування і відкрив у Коломиї власну канцелярію²⁹.

До австрійської армії із запасу були мобілізовані чимало випускників чи студентів права, що мали старшинські звання запасу або ж, зважаючи на свій інтелект, швидко здобули офіцерський статус під час війни. Частина з них, з огляду на рівень знань і здатність швидко засвоїти практику розрахунків гарматної стрільби, служила в артилерійських частинах. У чині поручника був призначений комендантом батареї польової артилерії колишній адвокатський конціпієнт (помічник) Я. Воевідка. Його підрозділ воював на російському фронті, весною 1915 р., під час боїв у Карпатах, Я. Воевідка домігся переходу до лав УСС, де служив у чині сотника³⁰.

Відомим українським артилеристом став уродженець Городенківщини, випускник правничого відділу Львівського університету Я. Курилюк. Він закінчив старшинську школу у Будапешті, під час першої російської облоги Перемишля служив у гарматному полку важкої артилерії. Із квітня 1916 – по жовтень 1918 р. був командиром батареї гарматного полку польової артилерії на російському, італійському і французькому фронтах. Певний час воював разом з підрозділами УСС³¹.

В артилерію потрапили також мобілізовані правники Т. Мацьків та Ю. Шепарович. Перший служив у 31-му полку польової артилерії, воював на російському і сербському фронтах, отримав звання четара, шість бойових відзнак. У 1917–1918 рр. підтримував на фронті акції “братання” з українцями в російській армії³². Після війни завершив навчання, пробував себе в адвокатурі, зрештою став суддею.

Поручником в артилерійському підрозділі служив і випускник права Ю. Шепарович. Служив в 31-му гарматному полку, воював проти росіян, один з авторитетних українських артилеристів, у листопаді 1918 р. ініціатор формування артилерійських частин української армії, командир артилерійського полку в УГА. У повоєнний час не бажаючи складати присягу на вірність польській державі займався господарською діяльністю, став чільним керівником української галицької кооперації³³.

Подібна сторінка військової біографії і уродженця Снятинщини (містечко Заболотів) М. Кречковського. Студент-правник Львівського університету перед війною розпочав однорічну військову службу у гарматному полку, під час війни отримав офіцерське звання поручника, командував артилерійською батареєю. 1 листопада 1918 р. М. Кречковський із своїми вояками забезпечив роззброєння команди поліції у Львові, чим забезпечив успішне зайняття галицької столиці українськими військовими³⁴. У повоєнний час працював адвокатом в Солотвині та Богородчанах.

Офіцерами австрійської армії пройшли світову війну станіславівські адвокати Ю. Олесницький та Й. Партицький, коломийські апліканти І. Стрийський та Я. Шипайло³⁵. Поручник Ю. Олесницький служив в артилерії на російському фронті, пізніше посів адміністративну

²⁷ А ми тую стрілецьку славу збережемо... С. 403.

²⁸ Лазарович М. В. Легіон Українських Січових Стрільців: формування, ідея... С. 412.

²⁹ Андрухів І., Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 51.

³⁰ Українська Галицька Армія: матеріяли до історії... Т. 1. С. 651.

³¹ Там само. С. 654.

³² Мацьків Т. З-над Дністра на канадські прерії (Мій життєвий шлях). Едмонтон, 1963. С. 49–51.

³³ Кобута С. Й., Кобута Л. П. Юліан Шепарович – правник, старшина УГА і Армії УНР, кооперативний діяч Галичини. *Українське військо в національній революції 1917–1921 рр. (До 100-річчя армії УНР)*. Всеукраїнська наукова конференція, Львів, 3 листопада 2017 р. Львів, 2017. С. 85–88.

³⁴ Українська Галицька Армія: матеріяли до історії... Т. 4. С. 285.

³⁵ Мохорук Д. Село моє Топорівці... Т. 3. С. 148.

посаду у військовій установі³⁶. Його колега надпоручник Й. Партицький теж воював проти росіян, був нагороджений Золотим хрестом заслуги і медаллю за хоробрість³⁷. У часи ЗУНР названі правники працювали у Державному секретаріаті судівництва, займалися кодифікацією законів республіки.

Початку самостійної роботи адвокатського здобувача Я. Шипайла завадила війна, під час якої він у ранзі офіцера австрійської армії воював у складі німецького підрозділу разом з турецькою армією на Близькому Сході. Там за військову звитягу отримав німецьку нагороду “Залізний хрест”, певний час перебував полоні, звідки повернувся назад в Галичину.

Привзвали до армії адвокатського здобувача Р. Ставничого У чині поручника він служив у дивізійному суді крайової оборони у Перемишлі, в часи ЗУНР продовжив службу у польовому суді УГА³⁸, після війни працював у коломийській канцелярії свого тестя А. Чайковського Були залучені до військових органів судочинства австрійської армії також адвокатські здобувачі з Калущини О. Чорненко та Я. Дудикевич. Пізніше вони теж служили у польовому суді галицької армії, у повоєнний час перший займався адвокатською діяльністю у Солотвині та Станиславові, Я. Дудикевич – у Бібрці³⁹.

У початковий період війни були мобілізовані до війська студенти-правники Львівського університету В. Бачинський-Лешкович і В. Горбовий з Долинщини, надвірнянець М. Ерстенюк, снятинець М. Гуцуляк. Вони служили в різних підрозділах австрійської армії, майже всі отримали офіцерські звання, М.Ерстенюк після поранення на фронті був переведений у тил і від 1916 р. проходив службу в австрійському Військовому архіві Відня. Пізніше усі брали участь у творенні і захисті західноукраїнської держави. Після війни В. Бачинський-Лешкович та В. Горбовий, працювали адвокатами; М.Гуцуляк став дослідником військової і політичної історії ЗУНР; М. Ерстенюк опинився на стороні більшовиків.

З початком війни здійснювалася мобілізація військовозобов’язаних, до яких належали також представники вільних професій, у тому числі й адвокати. Перша хвиля військового призову до австрійського війська передбачала верхній мобілізаційний вік 36 років, але старших резервістів теж залучали до підрозділів територіальної оборони, що несли поліцейську службу у тилу армійських частин. Тож, наприклад, сорокадворічний адвокат І. Макух був прикріплений до товмацького жандармського відділу для несення охоронної служби у тилах воюючої армії. Через швидку поразку австрійської сторони разом із підрозділом йому довелося по суті втікати від наступаючих сил росіян⁴⁰.

Викликали на призовну комісію до Львова і 40-річного снятинського адвоката І. Семанюка (М. Черемшину). Там він проходив медичний огляд разом із своїм товаришем, австрійським парламентарем В. Стефаніком. Якимось чином друзям вдалося ухилитися від зарахування до війська і вони повернулися додому, на Снятинщину, де невдовзі потрапили під російську окупацію⁴¹. Щоб уникнути уваги до своєї персони від австрійської та російської адміністрацій, І. Семенюк із дружиною переїхали до його рідного гірського села Кобаки. Там, не маючи можливості займатися професійною діяльністю, присвятив себе літературній праці. Його побут та настрої в часи першої російської окупації знайшли своє відображення не тільки у художній літературі, але й щоденнику⁴².

Частина правників із Станиславівщини, призваних до війська, внаслідок невдалий для австрійської сторони боїв опинилися у російському полоні. Серед них коломийський адвокатський кандидат і поет М. Кічура. У грудні 1915 р. його захопили росіяни, понад три роки пере-

³⁶ ДАІФО, ф. Р-2157, оп.2, спр.4712-П, арк..8-8зв.

³⁷ Д-р Йосиф Партицький. *Життя і право*. 1930. Ч. 4. С. 21–22.

³⁸ Українська Галицька Армія: матеріали до історії. Т.1... С.656.

³⁹ Українська Галицька Армія: матеріали до історії. Т.2. С.307.

⁴⁰ Макух І. *На народній службі* : Спогади. Київ : Основні цінності, 2001. С.153–154.

⁴¹ Марко Черемшина у спогадах, документах і матеріалах / авт-упоряд. Р. Кіреєва, П. Кіреєв, І. Стеф’юк; за ред. В. Карого. Чернівці : Друк Арт, 2014. С. 82.

⁴² Щоденник (листопад 1914 – січень 1915) Марка Черемшини / упор. М. Федунь. Івано-Франківськ, 2005. 42 с.

бував у неволі. Після звільнення переїхав до Києва, у 1919 р. на короткий час повернувся до Коломиї⁴³.

Потрапив до російського полону і адвокатський здобувач М. Левицький. Уродженець гуцульського краю вчився на правника у Чернівецькому університеті, працював редактором місцевої газети “Буковина”. Перед війною переїхав до Кут, де розпочав адвокатське стажування. Мобілізований до австрійського війська, воював проти росіян під Перемишлем, де був захоплений російськими вояками. Після російської революції повернувся додому⁴⁴.

Частина галицьких правників виїхала вглиб австрійської держави, осівши у Відні та інших містах. Для української політичної еліти Відень був не стільки місцем примушеної еміграції, як центром продовження національно-політичної роботи у воєнних умовах. Саме сюди було перенесено ГУР, переїхали очолювана К. Трильовським Бойова управа УСС та наддніпрянські емігранти з СВУ.

У Відні перебували відомі адвокати і послі Л. Бачинський, М. Лагодинський, І. Макух. За суб’єктивною оцінкою І. Макуха, на початку війни політичний курс керівництва ГУР (в особі її лідерів К. Левицького та М. Василька) “був більш австрофільський, ніж того вимагала ситуація”. Політичні діячі мало знали про переслідування українців в краї австро-угорською військовою владою, з недовірою відносилися до такого роду повідомлень, не мали чіткого розуміння і стосовно утримуваних у Талергофі та інших внутрішніх австрійських таборах тисяч співвітчизників⁴⁵.

Коли ж відомості про страшну дійсність стали очевидними, завдяки координації зусиль між ГУР і СВУ все таки вдалося налагодити комунікацію з австрійськими урядовими органами стосовно підтримки ув’язнених українців. Під егідою СВУ була започаткована гуманітарна і медична допомога, а також, як зазначав І. Макух “якийсь адвокат, єврей з Буковини, вказав дорогу й поміг витягати наших людей з Талергофу”⁴⁶. Долучився до моральної і правової підтримки ув’язнених в австрійських таборах українців і коломийський адвокат І. Ганкевич. Завдяки адвокатському хисту, власній манері спілкування із австрійськими чиновниками йому вдалося домогтися звільнення багатьох патріотично налаштованих в’язнів. Як правник, надавав допомогу також утримуваним в таборах москвофілам та полякам, через що після війни деякі недоброзичливці безпідставно звинувачували І. Ганкевича у нібито корисливості його діяльності⁴⁷.

Понад сорок відомих представників галицької і буковинської інтелігенції співпрацювали з СВУ, брали участь в його роботі. Серед них були й адвокати Л. Ганкевич, Р. Домбчевський, О. Назарук, М. Новаковський, А. Чайковський⁴⁸. Окрім широкої інформаційно-дипломатичної роботи у європейських країнах, донесення до європейської громадськості проблем українського національно-державного визволення, діячі СВУ здійснювали значну гуманітарну і національно-культурну місію серед українців – військовополонених російської армії в австрійських і німецьких таборах.

Поблизу австрійського міста Фрайштадт у числі інших українських діячів активно працював адвокатський кандидат Р. Домбчевський. Уродженець Гуцульщини захистив докторат у Львівському університеті, ще до війни відбув адвокатську практику у Миколаєві над Дністром, хотів відкрити канцелярію, але перешкодили призов до війська і війна⁴⁹. Він був серед органі-

⁴³ Романюк І. “Немов лавина з гір...” (до 100-річчя з дня народження Мелетія Кічури). *Червоний прапор (Коломия)*. 1981. 13 березня.

⁴⁴ Сіреджук П. Гуцули – вояки і старшини УГА (Спроби складення іменного списку). *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. 2014. Ч. 25–26. С. 262.

⁴⁵ Макух І. На народній службі... С. 156–157.

⁴⁶ Там само. С. 158.

⁴⁷ Д-р Іван Ганкевич. *Життя і право*. 1932. Ч. 4. С. 29.

⁴⁸ Патер І. Союз визволення України: проблеми державності і соборності. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2000. С. 77.

⁴⁹ Падох Я. Правники Стрийщини. *Стрийщина : Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинищини, Рожнятівщини, Журавенищини, Жидачівщини і Миколаївщини*. Т. II. Нью-Йорк : Париж ; Сідней ; Торонто, 1990. С. 164.

заторів стрілецького руху, як член СВУ здійснював у числі інших українських активістів, національно-культурну і виховну роботу серед полонених наддніпрянців. У цей час Р. Домбчевський захопився журналістською роботою, став членом редакції газети “Розваги”, на сторінках якої висвітлював правові та просвітницькі теми⁵⁰.

Полоненими українцями у Фрайштадті опікувався і уродженець Богородчанщини член СВУ О. Охримович. Входячи до Просвітнього відділу, спільно з економістом В. Левицьким започаткували для полонених кооперативні курси, упродовж трьох років були керівниками кооперативу “Власна поміч”, організаторами і кураторами кооперативної чайної, інших товариств, що діяли в межах фрайштадтського табору⁵¹. У підсумку роботи членів СВУ у 1918 р. на базі цього та інших австрійських таборів була сформована Сіра (Сірожупанна) дивізія, котра стала частиною армії Української Народної Республіки в часи Української Центральної Ради. У травні 1915 р. значна частина названих віденських діячів у числі інших галицьких та наддніпрянських політиків увійшли до спільного представницького органу – Загальної української ради (ЗУР).

Якщо частина правників як внутрішньо переміщених осіб намагалася прислужитися українській справі в австрійському тилу, то ті, хто воював на фронтах, особливо в УСС, безпосередньо закладали підвалини українського державного майбутнього. Весною 1915 р. Легіон УСС брав участь у бойових діях проти російських військ за Карпати. Найбільш напруженими були бої на гірських перевалах, де стрільці проявили свій вишкіл і героїзм і водночас понесли серйозні бойові втрати. Загальновідомими є події, пов’язані із боями за г. Маківка, яку неодноразово захоплювали супротивні сторони. Безпосередньо у районі Маківки воювали стрілецькі сотні Д. Вітовського, О. Левицького і О. Будзиновського, у складі яких було чимало добровольців із Станиславівської землі. Із 42 стрільців, котрі полягли за Маківку, 28 були уродженцями Станиславщини⁵². У їхньому числі впав на карпатському перевалі і доктор права із с. Павелче Станиславівського повіту Д. Стасинець, активний діяч передвоєнного січового і просвітницького руху⁵³.

Улітку 1915 р., в рамках Горлицької наступальної операції німецько-австрійських військ, російська армія була вигнана майже з всієї Галичини. Січові стрільці брали участь у звільненні станиславівських земель. Наприкінці червня 1915 р. курінь отамана Г. Коссака ввійшов до Галича. Визнаючи заслуги сотника Д. Вітовського його сотня першою вступила на вулиці колишньої княжої столиці, а сам він був призначений комендантом міста. За наказом Д. Вітовського на шпиль міської ратуші був піднятий синьо-жовтий стяг. Ця подія викликала негативну реакцію в австрійського вищого керівництва, а в угорському парламенті з цього приводу була навіть внесена протестна інтерпеляція. Український офіцер отримав догану, однак сам факт використання національного стяга мав позитивний вплив на місцеве населення. А через кілька днів, 2 липня, сотня Д. Вітовського увійшла до його рідного села Медуха. Зустрічали січовиків квітами, на честь славного земляка селяни побудували тріумфальну браму⁵⁴.

Ще однією героїчною і водночас трагічною сторінкою стрілецької слави були бої на Тернопільщині на р. Стрипа та горі Лисоня у 1916 р. У цих боях полягло чимало стрільців, близько тисячі потрапило до російського полону. Поріділи сотні Д. Вітовського, О. Левицького і О. Будзиновського були виведені на відпочинок і доукомплектування. Криваві бої не зломали духу січових стрільців. Однак рішення австрійського уряду та маніфест цісаря Карла 5 листопада 1916 р. щодо прилучення Східної Галичини до майбутньої польської держави болюче

⁵⁰ Горобець О. Тінь забутого предка. Повернімо пам’ять про Романа Домбчевського. URL: <http://slovoprosivty.org/2016/02/18/tin-zabutogo-predka>.

⁵¹ Охримович О. Економічна база існування “Фрайштадтської республіки” Кооператива “Власна поміч”. *Союз Визволення України. 1914–1918*. Відень ; Нью-Йорк, 1979. С. 33–50.

⁵² Герої стрілецького чину... С.248.

⁵³ Перегінець Д. В. Розвиток національної свідомості павелчан. URL: <http://www.info-library.com.ua/libs/kraeznavstvo/33-pavlivka/96-rozvitok-natsionalnoyi-svidomosti-pavelchan.html>

⁵⁴ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Уряди. Постаті... С. 143.; Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1961. С. 222.

вразили вояків. Серед старшин і стрільців ширилися розмови про подальшу долю і навіть саморозпуск Легіону. Їхні провідники в Бойовій управі і ЗУР сотники Р. Дудинський, О. Левицький, І. Цяпка виступили з відкритим протестом проти пропольського рішення австрійського уряду, висловили питання про доцільність існування УСС в австрійському війську за такого антиукраїнського кроку австрійського керівництва⁵⁵.

У цю дискусію були втягнуті й цивільні політики, для яких заява офіційного Відня теж стала свідченням дволикості і зневаги до української сторони. Попередній австрофільський курс К. Левицького фактично потерпів поразку, ЗУР втратила представників від УРП і УСДП, стався розкол і в середовищі націонал-демократів. Невдовзі український політичний провід перебрала на себе Українська парламентарна репрезентація (УПР), яку очолив Ю. Романчук, у 1917 р. він передав керівництво своєму заступнику Є. Петрушевичу. Зрештою, серед різних думок і пропозицій щодо долі Легіону, більшість діячів УПР, Бойової управи та й самих стрільців схилилася до його збереження як окремої військової формації. Одним із вирішальних голосів на користь цього рішення була позиція сотника Д. Вітовського. За характеристикою І. Сохоцького: “В усіх тих випадках, коли Вітовський не допустив до виступів, що могли принести шкоду національній справі, виявився він зрілим, повним розваги й почуття відповідальності політиком”⁵⁶.

В контексті цих подій цікава і трагічна доля іншого коменданта стрілецької сотні О. Левицького. В українському війську його вважали одним із найкращих стрілецьких старшин, вмілим розвідником й управлінцем. В час війни він визнавав обов’язком захищати права постраждалого цивільного населення. На зборах стрілецьких старшин взимку 1915 р. О. Левицький висловив думку про необхідність підготовки й видання популярної брошури для українських селян, що потерпіли від російської окупації. У такому виданні мали б бути поради постражданим та громадським керівникам про обрахунок заподіяної окупантом шкоди та механізми їх компенсації урядом. Цю пропозицію від імені стрілецтва виклав поручник Д. Вітовський у листі до члена Бойової управи УСС І. Боберського⁵⁷.

Восени 1916 р. у зв’язку з погіршенням стану здоров’я О. Левицький залишив командування 7-ї стрілецької сотні УСС. За розпорядженням австрійського військового керівництва мав бути переведеним у тилловий полк крайової оборони, але рядовим вояком. Тоді О. Левицький знову зголосився стрільцем до УСС, у листопаді 1916 р. був зачислений до 2-ої Гуцульської сотні УСС, невдовзі був призначений її командиром замість поручника А. Ерле, з якою відправився на лінію фронту у гірські райони Буковини⁵⁸. Весною 1917 р. ця сотня взяла участь у важких боях із росіянами, в ході яких 23 березня 1917 р. біля с. Кирлібаба (нині село в Сучавському повіті сусідньої Румунії) сотенний загинув внаслідок артилерійського обстрілу його командного пункту. У некролозі стосовно загиблого адвоката і командира стрільців було сказано: “Був то Січовий Стрілець, що смертю засвідчив свої ідеали, один з найсвітліших, яких дало стрілецтво. Почуття обов’язку, пожертви своєї сутності аж до самозречення, геройська сміливість та проворність, а притім скромність та брак всякої зависти і фальшивої амбіції були прикметами Покійного. Був взірцем українського борця за волю”⁵⁹.

Відновлення влітку 1915 р. австрійської влади на звільнених територіях спричинило повернення окремих правників до рідного краю. У Станиславів з Відня переїхав Л. Бачинський, продовживши свою фахову і громадську діяльність. У Делятин повернувся М. Лагодинський. Він як посол допомагав місцевим селянам отримувати допомогу від держави, організовував збір коштів на підтримку українських січових стрільців. Так у лютому 1916 він взяв участь у концерті перед вояками гарнізону і місцевими мешканцями, на якому виступив з промовою. Зі-

⁵⁵ Ріпецький С. Українські Січові Стрільці. Визвольна ідея і збройний чин... С. 172–173.

⁵⁶ Історичні постаті Галичини... С. 222.

⁵⁷ Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіло виховної і спортової традиції / за наук. ред. Євгена Приступи. Львів : ЛДУФК, 2017. С. 140–141.

⁵⁸ Сіреджук П. Галицька Гуцульщина у Великій війні... С. 400.

⁵⁹ Д-р Омелян Левицький. *Діло*. 1917. 2 квітня.

брані за концерт кошти були передані у “Фонд УСС”⁶⁰. У Косові долучився до набору добровольців до січових стрільців місцевий суддя П. Рондяк. Він допоміг четареві М. Саєвичу забрати загітованих польськими легіонерами гуцульських новобранців до Легіону УСС⁶¹.

До Товмача повернувся і адвокат І. Макух. Адвокат взявся до громадської роботи як правник забезпечуючи інтереси українського населення у справі оформлення так званих “воєнних причинок” – надання щомісячної грошової допомоги сім’ям мобілізованих до австрійської армії солдат. Для багатьох сімей це були чи не основні кошти на проживання та погашення боргів. Адвокат займався складанням списків таких сімей, написанням заяв і підготовкою документів на “причинкову комісію”, членом якої він був. Маючи підтримку з боку старости, зацікавленого у подібній ініціативі з боку “громадськості”, яка перебирала на себе частину роботи адміністрації, І. Макух домігся подібних виплат тисячам українських сімей. Другим напрямом його діяльності стала участь у визначенні розмірів завданих війною збитків та розподілу урядової матеріальної й фінансової допомоги постраждалим селянським господарствам. Через брак інформації і недовіру малограмотного населення до урядової адміністрації, правникові доводилося переконувати дружин солдатів у корисності і безповоротності наданих немалих коштів (півтори тисячі корон на зруйноване господарство). Опікувався І. Макух і виділенням розквартированими військовими частинами тяглової сили селянським господарствам для забезпечення сільськогосподарських робіт. Займався також і збором та надсиланням до українського Земельного банку гіпотечного у Львові військових позичок, що були тогочасним атрибутом військового стану. За свою діяльність правник був відзначений урядовою нагородою – цівільним “Хрестом за заслуги” II ступеня.⁶²

Подібною правничою й організаційною допомогою селянам займався і снятинський адвокат І. Семанюк. Він теж увійшов до складу повітової комісії, котра займалася визначенням розмірів допомоги потерпілим від війни. Будучи головою повітового товариства “Сільський господар”, І. Семанюк сприяв залученню коштів через це товариство для надання допомоги постраждалим господарствам. За свідченням сучасника, як адвокат і громадський представник “успішно обороняв селянство перед всякого роду реквізиціями, які австрійська влада наклала”⁶³

Отже, війна внесла суттєві корективи в діяльність українських правників Станиславщини. Частина з них була мобілізована до австрійського війська; частина виїхала вглиб австрійської держави, або ж намагалася перебути воєнне лихоліття у віддалених сільських місцевостях; дехто з тих, хто залишився на захоплених російською армією територіях, був заарештований окупаційною владою, вивезений вглиб Росії в якості заручників, на примусове поселення. Професійна діяльність правників в умовах війни була різко обмежена, як і їхні матеріальні доходи, і це позначилося на моральному й матеріальному становищі багатьох правозахисників.

Провідна участь правників-політиків у діяльності ГУР, ЗУР, СВУ свідчила про їхню готовність за сприятливих умов взяти на себе ініціативу по створенню українського державного організму. Лідерами національно-політичного руху українців Галичини в часи війни залишалися такі представники Станиславщини як К. Левицький, Л. Бачинський, М. Ганкевич, М. Лагодинський, І. Макух, участь у повсякденній політичній і національно-культурній роботі брали правники молодшого покоління С. Витвицький, І. Ганкевич, Р. Домбчевський, О. Охримович.

В умовах австро-російського військового протистояння виник праобраз української армії – Легіон УСС, до творення якого долучилися чимало діючих та майбутніх правників Станиславщини. Своєю службою вони засвідчили готовність у найрішучіший спосіб боротися за українську державність. Серед цільних старшин УСС були О. Будзиновський, Д. Вітовський, О. Левицький, М. Новаковський, С. Шухевич, через стрілецькі ряди пройшло чимало майбутніх адвокатів та суддів. Значна частина діючих правників воювала у складі австрійських військ. Таким чином формувалася нова генерація українських юристів, котрі окрім знань з права

⁶⁰ З Делятина. *Діло*. 1916. 24 лютого.

⁶¹ Назарук О. *Слідами Українських Січових Стрільців*. Львів : Союз Визволення України, 1916. С. 52.

⁶² Макух І. *На народній службі...* С. 166–168.

⁶³ Равлюк В. *Спогади про “покутську трійцю / упор. В. Харитон. Снятин : Прутпринт, 2006. С. 41.*

отримували досвід збройної боротьби за українську справу і мотивацію до рішучих дій у тогочасній військово-політичній ситуації. Завдяки такому гарту практична більшість цих діячів взяла активну участь у революційних подіях по створенню Західно-Української Народної Республіки, захисті молоді української держави в лавах Української Галицької Армії, продовжили суспільно-політичну роботу у міжвоєнний час.

UKRAINIAN LAWYERS OF HALYCHYNA IN THE MILITARY EVENTS OF 1914–1918

Stepan KOBUTA

*Vasyl' Stefanyk Precarpathian National University,
Department of History of Ukraine and methods of teaching history
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: step-ko@i.ua*

Summary

The objective of the article is to outline the place of the Ukrainian lawyers during the initial phase of the Ukrainian national liberation struggle in the period of the Great War of 1914–1918. The article sheds light on the military and political activity of the lawyers either born in the Stanislaviv region (current Ivano-Frankivsk region, the Precarpathian region) or connected to the given region in terms of their professional life.

The article stresses the leading role of well-known lawyers-politicians in the activities of the Supreme Ukrainian Council, the General Ukrainian Council, and in the cooperation with the Union for the Liberation of Ukraine. Among the leaders of the Ukrainian national-political movement in Halychyna (Galicia) during the Great War one finds representatives of the Stanislaviv regions such as K. Levytskyi, L. Bachynskyi, M. Hankevych, M. Lahodynskyi, I. Makukh, K. Triliovskyi. Lawyers of the younger generation namely S. Vytvytsky, I. Hankevych, R. Dombchevskyi, O. Okhrymovych, etc. were also among the active participants in the political and national-cultural movements.

In the context of the Austro-Russian military confrontation, there appeared the predecessor of the Ukrainian army emerged – the USS Legion (Legion of Ukrainian Sich Riflemen), and many professional and prospective lawyers of the Stanislaviv region took part in its timely creation. Doing their job and serving their country, they testified to their readiness to fight for the Ukrainian statehood in the most decisive way. Many law professionals, including lawyer M. Novakovskiy in Stanislaviv and Bogorodchany, lawyer O. Levytskyi in the Dolyna district, lawyer and ambassador of the Austrian Parliament M. Lahodynskyi in Deliatyn in the Hutsul territory, judges M. Henyk-Berezovskiy in the Kolomyia district, and P. Rondiak in Kosiv, conducted extensive organizational and campaigning work on the formation of the USS in the Stanislaviv region. Among the senior officers of the USS Legion among there were O. Budzynovskiy, D. Vitovskiy, O. Levytskyi, M. Novakovskiy, and S. Shukhevych; lots of prospective lawyers and judges were in the ranks of the Ukrainian Sich Rifleman. The younger generation of riflemen included some of the former students and grammar school graduates who chose to pursue their degrees in law after they had served in the Ukrainian military unit[^] these included T. Beley, I. Vynnychenko, P. Demchuk, I. Dovhanyk, R. Komarynskyi, T. Korytovskiy, D. Lypchuk, T. Stefaniv, V. Tysiak, V. Yashan, etc.

Some of the mobilized lawyers had already served as officers of the Austrian Army when the war broke out: they included Yu. Olesnytskyi, Yo. Partytskyi, lawyer candidates V. Banakh, I. Volianskyi, M. Nykolaichuk, R. Stavnychiy, I. Stryiskiy, and Ya. Shypailo. Graduates of law faculties also served in artillery units of the Austrian army. Among the well-known gunners there were Ya. Voievidka, Ya. Kuryliuk, M. Krechkovsky, T. Matskiv, Yu. Sheparovych, Ya. Dudykevych, R. Stavnychiy, and O. Chornenko served as military sergeants.

In the course of military actions D. Stasynets, a doctor of law, died in the fight near Makivka; another doctor of law, commander of the military detachment the Hutsul Hundred, O. Levytskyi also lost his life. Some Stanislavian lawyers were captured by Russians, imprisoned and/or deported deep into the Russian territory by the occupiers. The latter list included the names of M. Kichura, M. Kozoris, A. Kos, O. Kossak, and M. Levytskyi.

During the war, a new generation of Ukrainian lawyers was formed: in addition to being law experts, they received experience of military combat in the armed struggle for the Ukrainian cause and the motivation to act decisively when faced with military and political challenges of the time. Consequently, most of them took an active part in the revolutionary events aimed at the creation of the Western Ukrainian People's Republic, as well as defense and protection of the young Ukrainian state; they served in the ranks of the Ukrainian Galician Army, and continued their social and political work during the interwar period.

Keywords: lawyers, Great War, Legion of Ukrainian Sich Riflemen, officers, solicitors, attorneys, Stanislaviv region.

References

- A my tuiu striletskuiu slavu zberezheмо... [And we will preserve that glory]* (1999). Kolomyia: Vik (in Ukrainian).
- Andriishyn, S. (2010). *Kolomyia u mizhvoiennyi period 1919–1939. Suspilno-politychni ta natsionalno-vyzvolnyi rukh u Halychyni [Kolomyia in the interwar period. Social-political movement in Halychyna]*. Kolomyia: Vik (in Ukrainian).
- Andrukhiv, I., Arsenych, P. (1996). *Ukrainski pravnyky u natsionalnomu vidrozhenni Halychyny: 1848–1939 rr. [Ukrainian lawyers in the national renaissance of Halychyna]*. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).
- Arsenych, P. (1998). *Rodyna Zaklynskykh [Zaklynski Family]*. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).
- Heroi striletskoho chynu. Do 100-richchia Sichovoho striletstva [Riflemen heroes. In honour of the 10th anniversary of Sich Riflemen]*. (2014). Ivano-Frankivsk: Misto-NV (in Ukrainian).
- Horobets, O. (2016). Tin zabutoho predka. Povernimo pamiat pro Romana Dombchevskoho [The shadow of the forgotten ancestor. To recover the memories about Roman Dombchevsky]. *Slovo Prosvity*. URL: <http://slovoprosvity.org/2016/02/18/tin-zabutogo-predka> (in Ukrainian).
- Deliatyn [Deliatyn]. (1914). *Dilo*. 18 serpnia (in Ukrainian).
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [The State Archive of the Ivano-Frankivsk region]. (DAIFO)
- D-r Ivan Hankevych [Dr. Ivan Hankevych]. (1932). *Zhyttia i pravo [Life and Law]*, no. 4, pp. 21–22 (in Ukrainian).
- D-r Omelian Levytskyi [Dr. Omelian Levytsky]. (1917). *Dilo*. 2 kvitnia (in Ukrainian).
- Firmaniuk, M. (2014). Spohady pro Marka Cheremshynu (d-ra Ivana Semaniuka) [Memoirs of Marko Cheremshyna]. *Sniatyn. Kraieznavchyi i literaturno-mystetskyi zhurnal*. no. 9. pp. 28–37 (in Ukrainian).
- Fedun, M. (Ed.). (2005). *“Shchodennyk (lystopad 1914-sichen 1915) Marka Cheremshyny” [Diary of Marko Cheremshyna (November 1914 – January 1915)]*. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).
- Isaievych, Ya. (Ed.) (2009). *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923. Uriady. Postati [Western-Ukrainian People’s Republic 1918–1923. Governments. Personalities]*. Instytut ukrainoznavstva im. I.Krypiakevycha NAN Ukrainy; upor.: Mykola Lytvyn, Ivan Pater, Ihor Soliar. Lviv (in Ukrainian).
- Kirieleva, R., Kirielev, P., Stefiuk I. (avt-uporiad.); Kariy, V. (Ed.). (2014). *Marko Cheremshyna u spohadakh, dokumentakh i materialakh [Marko Cheremshyna in memories, documents and materials]*. Chernivtsi: Druk Art (in Ukrainian).
- Makukh, I. (2001). Na narodnii sluzhbi: Spohady [Employed on public service: Memories]. Kyiv: Osnovni tsinnosti (in Ukrainian).
- Klymyshyn, M. (Ed.). (1985.) *Almanakh Stanyslavivskoi zemli: zbirnyk materiiativ do istorii Stanyslavova i Stanyslavivshchyny [The Almanach of the Stanislaviv lands. The collection of materials on the history of Stanislaviv and Stanislaviv region]*. Niu-York, Paryzh, Sidnei, Toronto: Vyd. Tsentralnoho Komitetu Stanyslavivshchyny, vol. 2 (in Ukrainian).
- Kravtsiv, B. (Ed.). (1975). *Almanakh Stanyslavivskoi zemli. Zbirnyk materiiativ do istorii Stanyslavova i Stanyslavivshchyny [The Almanach of the Stanislaviv lands. The collection of materials on the history of Stanislaviv and Stanislaviv region]*. Niu-York; Tornoto; Miunkhen, vol. 1 (in Ukrainian).
- Kobuta, S. I., Kobuta, L. P. (2017). Yulian Sheparovych – pravnyk, starshyna UHA i Armii UNR, kooperatyvnyi diiach Halychyny [Yulian Sheparovych – lawyer, senior sergeant of the Ukrainian Galician Army and the UNR Army, cooperative activist of Halychyna]. *Ukrainske viisko v natsionalnii revoliutsii 1917–1921 rr. (Do 100-richchia armii UNR). Vseukrainska naukova konferentsiia, Lviv, 3 lystopada 2017 r.* Lviv, pp. 85–88 (in Ukrainian).
- Lazarovych, M. (2004). *“Hei vy striltsi sichovii ...” (Formuvannia ukrainskoho striletskoho rukhu v Halychyni: prychyny, peredumovy, naslidky) [“Hei, you sich riflemen” (Formation of the Ukrainian Riflemen movement in Halychyna: causes, pre-conditions, consequences)]*. Ternopil: Dzhura (in Ukrainian).
- Lazarovych, M. V. (2005). *Legion Ukrainskykh sichovykh striltsiv: formuvannia, ideia, borotba [Legion of the Ukrainian Riflemen movement: formation, idea, fight]*. Ternopil: Dzhura (in Ukrainian).
- Levytskyi K. (1929). *Istoriia politychnoi dumky halatskykh ukrainsiv 1914–1918 [History of political thought of Ukrainians from Halychyna]*. Lviv, T. II (in Ukrainian).
- Matskiv, T. (1963). *Z-nad Dnistra na kanadski prerii (Mii zhyttievyi shliakh) [From above Dnister and towards the Canadian prairie]*. Edmonton (in Ukrainian).
- Melen, T. (1915). Shevchenkove sviato u Verpaliantsi. *Visnyk Soiuzu vyzvolennia Ukrainy [Celebrating Shevchenko in Verplianka]*. mai-cherven. no.19/20. pp.13–17 (in Ukrainian).
- Mykytiuk, D. (Ed.). (1958–1968). *Ukrainska Halyska Armia: materiialy do istorii [Ukrainian Galician Army: historical materials]*. Vinnipeh: Vydavnytstvo Dmytra Mykytiuka, vol. 1–4 (in Ukrainian).

- Mokhoruk, D. (2006). *Selo moie Toporivtsi. Tvortsi istorii sela [Toporivtsi, my village. The authors of the village history]*. Kosiv: Pysanyi kamin, vol. 3 (in Ukrainian).
- Nadvirna (1914). *Dilo. 24 serpnia* (in Ukrainian).
- Nazaruk, O. (1916). *Slidamy Ukrainskykh Sichovykh Striltsiv [Following Ukrainian Riflemen]*. Lviv: Soiuz Vyzvolennia Ukrainy (in Ukrainian).
- Okhrymovych, O. (1979). Ekonomichna baza isnuvannia “Fraishtadtskoi respubliky” Kooperatyva “Vlasna pomich” [Economic basis for “Fraischtadt republic”. Cooperative enterprise “Help oneself”]. *Soiuz Vyzvolennia Ukrainy. 1914–1918*. Viden, Niu-York, pp. 33–50 (in Ukrainian).
- Pavlyshyn, O. (2013). *Yevhen Petrushevykh (1863–1940). Iliustrovanyi biohrafichnyi narys [Yevhen Petrushevykh (1863–1940). Illustrated biography]*. Lviv: Manuscript-Lviv (in Ukrainian).
- Padokh, Ya. (1990). *Pravnyky Stryishchyny. Stryishchyna: Istorychno-memuarnyi zbirnyk Stryishchyny, Skilshchyny, Bolekhivshchyny, Dolynshchyny, Rozhniativshchyny, Zhuravenshchyny, Zhydachivshchyny i Mykolaivshchyny [Lawyers of the Stryi district. Stryi district: historical memoirs collection of the Stryi, Skole, Bolekhiv, Dolyna, Rozhniativ, Zhuravne, Zhydachiv, and Mykolaiv districts]*. Niu-York–Paryzh–Sydney–Toronto, vol. II, pp.153–175 (in Ukrainian).
- Pater, I. (2000). *Soiuz vyzvolennia Ukrainy: problemy derzhavnosti i sobornosti [Ukraine Liberation Union: problems of statehood and unity]*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy (in Ukrainian).
- Perehinets, D. V. *Rozvytok natsionalnoi svidomosti pavelchan Development of the national awareness of the Paveltsi village citizens*. Retrieved from: <http://www.info-library.com.ua/libs/kraeznavstvo/33-pavlivka/96-rozvytok-natsionalnoyi-svidomosti-pavelchan.html> (in Ukrainian).
- Ravliuk, V. (2006). *Spohady pro “pokutsku triitsiu” [Memories about the “Pokyttia Trinity”]*. V. Khariton (Upor.). Sniatyn: PrutPrynt (in Ukrainian).
- Ripetskyi, S. (1967). *Za voliu Ukrainy: istorychnyi zbirnyk USS. 1914–1964 [For Ukrainian freedom: historical collection of the USS]*. Niu-York: Vydannia holovnoi upravly bratstva USS (in Ukrainian).
- Ripetskyi, S. (1995). *Ukrainski Sichovi Striltsi: Vyzvolna ideia i zbroiny chyn [Ukrainian Riflemen: liberation idea and military rank]*. Lviv: NTSh (in Ukrainian).
- Rozyhraiev, O. V. (2017). Stepan Shukhevykh – advokat, viiskovyi, suddia [Stepan Shukhevykh – a lawyer, military man, judge]. *Advokatura Ukrainy: zabute i nevidome*, no. 2, pp. 448–449 (in Ukrainian).
- Romaniuk, I. (1981). “Nemov lavyna z hir...” (do 100-richchia z dnia narodzhennia Meletii Kichury) [“Like an avalanche from the mountains...” (celebrating 100th anniversary of Meletiy Kichura)]. *Chervonyi prapor (Kolomyia)*. 13 bereznia (in Ukrainian).
- Siredzhuk, P. S. (2016). *Halytska Hutsulshchyna u Velykii viini 1914–1918 rr. [Hutsuls from the Halychyna region in the Great war]*. Kosiv: Pysanyi Kamin (in Ukrainian).
- Siredzhuk, P. (2014). Hutsuly – voiaky i starshyny UHA (Sproby skladennia imennoho spysku) [Hutsuls – military men and senior sergeants of the Ukrainian Galicia Army]. *Halychyna. Naukovi i kulturno-prosvitni kraieznavchi chasopys*. no. 25–26, pp. 242–270 (in Ukrainian).
- Sova, A., Tymchak, Ya. (2017). *Ivan Boberskyi – osnovopolozhnyk ukrainskoi tilo vykhovnoi i sportovoi tradytzii [Ivan Boberskyi – a founder of the Ukrainian physical culture and sport tradition] / za nauk. red. Yevhena Prystupy*. Lviv: LDUFK (in Ukrainian).
- Sokhotskyi, I. (1961). *Istorychni postati Halychyny XIX–XX st. [Historical personalities of Halychyna]*. Niu-York-Paryzh-Sidney-Toronto (in Ukrainian).
- Vasylyk, I. B., Luhova, O. S., Luhovyi, B. V. (2015). *Advokaty i pravnyky – diiachi Lehionu Ukrainskykh sichovykh striltsiv: Biohrafichnyi albom [Solicitors and lawyers – activists of the Legion of Ukrainian Riflemen: Biographical album]*. Kyiv: KVIT (in Ukrainian).
- Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliki. Iliustrovana istoriia [Western-Ukrainian People’s Republic. Illustrated history]*. (2008). Lviv–Ivano-Frankivsk: Manuscript-Lviv (in Ukrainian).
- Z Deliatyna [From Deliatyn]. (1916). *Dilo. 24 liutoho* (in Ukrainian).